

Posudek disertační práce MUDr. Marty Ondrákové

Název práce: Prevence ischemických a krvácivých komplikací pacientů s kardiovaskulárním onemocněním ve vztahu k vysazení a znovu-nasazení antitrombotické léčby v perioperačním období velké nekardiální operace.

Management antitrombotické terapie v perioperačním období kardiaků je složitou problematikou, zvolené téma disertační práce je tedy velmi aktuální. V nedávné době vyšla 2 doporučení (ESC 2014 a ACC/AHA 2014), která popisují přípravu kardiaka před nekardiální operací, ale data se opírají jen o velmi málo randomizovaných studií a otázka antiagregace a antikoagulace je řešena spíše na základě empirie a zkušeností odborníků. Vzhledem k tomu, že problematika je mezioborová, zahrnuje široké spektrum kardiálních diagnóz (ICHs, fibrilace síní, chlopenní vady, mozkové příhody aj.) a množství terapeutických kombinací (monoterapie antiagregace – ASA, duální antiagregace ASA + P2Y12 inhibitor, kombinace antiagregace s antikoagulací – warfarin/NOAC ± ASA ± P2Y12 inhibitor), získání validních dat je extrémně náročné a pracné. Každý projekt na toto téma je tedy nutné ocenit, podrobně analyzovat a poznatky aplikovat do praxe.

V první části svojí disertační práce autorka shrnuje dosavadní poznatky 2 randomizovaných studií (STRATAGEM a POISE -2), které neprokázaly zvýšené riziko nežádoucích příhod do 30 dnů při perioperačním přerušení ASA. Pokračuje rozbohem incidencí perioperačních komplikací, které jsou téměř z poloviny kardiální příčiny (nejčastější je AIM), a zdůrazňuje jejich obtížnou diagnostiku. Poté plynule přechází v přehledný rozbor koagulační kaskády a užívaných antiagregancí a antikoagulancí s uvedením jejich základních charakteristik a indikací. Zde mám námitku k vynechání dabigatranu při CrCl > 30ml/min (dávku je nutné jen snížit, str. 20) a tvrzení, že xabany mají své použitelné antidotum (jsou ve vývoji, Tab 3). Poté autorka uceleně popisuje faktory predikující riziko KV příhod v perioperačním období – komorbidity pacienta, urgencye a typ operace – a uvádí validované predikční modely. Zde mi chybí ten nejstarší a nejpoužívanější v našich podmínkách - stanovení ASA třídy (Anesthesiology 1963; 24: 111). Na závěr úvodní sekce jsou prezentovány postupy a opatření stran antitrombotické léčby kardiaků v perioperačním období dle guidelines z roku 2014. Chirurgický výkon je po krvácení 2. nejčastější příčinou přerušení antiagregace (Rossini R et al, 2011) a ve 40% příčinou přerušení antikoagulace (ROCKET AF). Vysazení těchto léků vede k vyšší incidenci nežádoucích trombotických i tromboembolických příhod, a autorka uvádí možnosti „přemostující terapie“ cangrelorem nebo hepariny. Celkově je struktura teoretického úvodu dobře organizovaná, témata na sebe logicky navazují a je zřejmé, že se autorka v této složité problematice dobře orientuje. Chybí mi jen velmi důležitá zmínka o studii BRIDGE (NCT00786474, Douketis JD et al, NEJM 2015), která randomizovaně srovnávala dalteparine bridging vs placebo u nemocných užívajících warfarin s nevalvulární fibrilací síní před nekardiální operací. Studie uzavírá, že přemostění dalteparinem zvyšuje

riziko závažného krvácení bez zvýšení rizika arteriálního trombembolismu, a nemělo by tedy být rutinně používáno.

V dalších sekcích paní doktorka popisuje vlastní výsledky. Začíná studií Prague 14, kde je spoluautorkou. V tomto observačním registru bylo konsekutivně sledováno 1200 kardiaků podstupujících velkou nekardiální operaci. V perioperačním období nebyl u této různorodé kohorty nemocných nalezen negativní vliv přerušeni terapie ASA (podobně jako STRATAGEM a POISE-2), zato přerušeni warfarinizace kratší 3dnů zvyšovalo incidenci krvácivých komplikací. Kardiáci měli celkově 4x vyšší perioperační mortalitu. Autoři uzavírají, že optimálním postupem je individuální přístup při managementu perioperační antitrombotické léčby. S tímto závěrem souhlasím a mám **1. dotaz: Pacienti s přerušeni warfarinizace do 3 dnů před operací byli operováni na účinném INR? Pokud ne, jak jinak si vysvětlujete vyšší incidenci krvácení?**

Autorka pokračuje vlastní prací zkoumající vztah mezi hodnotou CHA2DS2VASc skóre a laboratorní účinností nasycovací dávky P2Y12 inhibitoru hodnocené stanovením fosforylace VASP proteinu u pacientů s fibrilací síní (FiS), kteří podstoupili implantaci koronárního stentu. Autorka prokázala snížení účinnosti clopidogrelu u nemocných s AKS a FiS s vyšší hodnotou CHA2DS2VASc skóre, tedy právě u těch, kteří jsou ve vysokém riziku trombembolických komplikací. Prasugrel a ticagrelor vykazovaly dostatečnou laboratorní účinnost. Tyto výsledky – velmi dobře statisticky i graficky zpracované - jsou velmi zajímavé a nabízí se několik otázek:

2. Laboratorní účinnost clopidogrelu, na rozdíl od jiných P2Y12 inhibitorů, je ovlivněna např PPI medikací, opiáty nebo hemodynamickou nestabilitou. Sledovali jste tyto parametry?

3. Myslíte si, že Vaše výsledky podporují zavedení prasugrelu a ticagreloru do kombinace s NOAC/warfarinem u nemocných s FiS a AKS? Nebo alespoň u těch s prokázanou laboratorní neúčinností clopidogrelu?

V poslední části před závěrečným shrnutím se autorka vrací zpět ke studii Prague 14 s vlastní subanalýzou nemocných s fibrilací síní (n=366). Ta analyzuje management antitrombotické terapie (ASA vs ASA+clopidogrel vs warfarin) v perioperačním období a prediktory jednorocní mortality těchto nemocných s ohledem na antitrombotickou terapii. Autorka v práci potvrzuje vyšší mortalitu nemocných s FiS oproti pacientům bez FiS, což je v souladu s publikovanými daty. Práce nabízí mnoho zajímavých observačních výsledků, reflektující současnou praxi, které jsou statisticky i logicky dobře zpracované. Důležitá a alarmující jsou zjištění, že 11% pacientů nemá žádné antitrombotikum a 36% chronicky užívá pouze ASA, tedy téměř polovina sledovaných nemocných není antikoagulována. Příchozí nemocní na warfarinu odchází v polovině případů bez něj, a toto procento není výrazně vylepšeno přemostující léčbou LMWH. Doufám, že tato důležitá zjištění budou aplikována do praxe a povedou k většímu využití antikoagulační terapie warfarinem nebo NOACs (ta nebyla

sledována) u těchto pacientů. Diskuze k této práci je dostatečná a shrnuje hlavní závěry studie i s doporučením praktických postupů. Výhrady mám k zavádějícímu závěru „pokud pacienti nemůžou z důvodu vysokého rizika krvácení dostat antikoagulační léčbu, má se zahájit léčba aspirinem“. Diskutované studie WARFASA, ASPIRE nebo INSPIRE sice prokázaly pozitivní vliv ASA na snížení incidence recidivy venózního trombembolizmu, ale u populace bez FiS s anamnézou žilního trombembolizmu způsobenou přechodným faktorem. Do diskuze by spíše patřily studie ACTIVE-W a ACTIVE-A, které prokázaly redukci relativního rizika mozkové příhody při warfarinizaci oproti kombinaci ASA+clopidogrel (o 42%) a oproti samotné ASA (o 58%). Studie AVERROES zjistila lepší tolerabilitu, vyšší účinnost a srovnatelné riziko krvácení apixabanu oproti ASA u nemocných s FiS. V neposlední řadě je možnost nefarmakologické léčby FiS (uzávěr ouška levé síně, hybridní ablace apod.).

Mám 4. otázku na autorku: Zjišťovali jste změny v propouštěcí medikaci a v průběhu 12 měsíců ve smyslu záměny ASA za warfarin nebo obráceně? Kolik nemocných přišlo na ASA a při jednoročním sledování mělo antikoagulaci? A Naopak? Hrála v tomto rozhodování roli hodnota CHA2DS2VASc nebo HAS-BLED score?

Závěrečné hodnocení: Celkově hodnotím práci jako velmi ucelený přehled dané problematiky, s dobře zpracovanými vlastními daty, která jsou ojedinělá a s potenciálem ovlivnit současnou klinickou praxi. Práce je doplněna 16 tabulkami a 6 obrázky, odkazuje se na 90 převážně zahraničních publikací. Drobné nedostatky (% v tabulkách 13-14, záměna citace 34 – není RE-LY studie apod.) nijak nesnižují kvalitu předkládané práce, která je zpracována na vysoké odborné úrovni a svojí kvalitou splňuje kritéria stanovená pro disertační práci.

Vypracoval

MUDr Roman Miklík, PhD

14.11.2016

